

Çöp Dedektifleri İşbaşında!

Atık ya da çöp, insanların artık gereksinim duymadıkları ya da istemedikleri için attıkları şeylere verilen ad. İnsan etkinliklerinin neredeyse tümü sonucunda atık ortaya çıkıyor. Doğrusunu isterseniz, günümüzde binlerce yıllık geçmişimizde hiç üretmediğimiz kadar çöp üretiyoruz. Hem evlerimizde, hem okullarda hem de işyerlerinde. Bunun üzerinde de pek fazla düşünmüyoruz. Ama aslında, çöpler çok önemli! Peki, neden önemli? Bunun birkaç nedeni var...

Birincisi, bir şeyi çöpe attığımızda doğal kaynaklarımızın bir parçasını, o şeyi üretmek için harcanan enerjiyi ve zamanı da çöpe atmış oluyoruz. Günlük yaşamımızda kullandığımız şeylerin üretiminde kullanılan doğal kaynakların birçoğu, yerine geri konulamayan kaynaklardır. Örneğin, kömür gibi. Bu kaynakların günün birinde biteceğini göz önünde bulundurmalıyız.

İkincisi, bir şeyi çöpe atmak, çevre için yeni bir yük oluşturmak anlamına gelir. Yalnızca çöplerin doğayı kirletmesinden söz etmiyoruz. Çöpe attığımız şeylerin yenilerini üretmek için yeni doğal kaynakların elde edilmesi, üretilmesi ve üretildikleri yerlerden satılacakları yerlere taşınması gerekir. Bu etkinlikler de çevreye zarar verir.

Üçüncüsü, bir şeyi çöpe attığımızda artık onu bir kaynak olarak görmüyoruz demektir. Ancak, bir kişinin çöp olarak gördüğü nesneler ya da eşyalar, bir başkası için değerli olabilir! Ya da artık

Başkasının çözü, sizin için hazine olabilir... Kimilerinin çöp diye attıkları, başkaları için sanat eserleri yaratmada kullandıkları ya da günlük yaşamlarını kolaylaştıracak yeni eşyalar yapmada yararlandıkları nesneler olabilir.

Çöplerimize dikkatli bakarsak, her gün çöpe attığımız birçok nesnenin yeni ve bambaşka bir biçimde kullanılabileceğini görebiliriz.

malzemeler farklı amaçlarla kullanılabilir! Eski örtülerden pazar çantaları, artık plastik kutulardan kalemlikler... Bunlar gibi pek çok örnek sayabiliriz. Atıkları fırlatıp atmak yerine değerlendirmeye çalışmak gerçekten iyi bir fikir!

Çöplerimizin İçinde Neler Var?

Hepimiz her gün çöp kutusuna birçok şey atarız. Bir kez attıktan sonra da bu nesneler bir daha hiç aklımıza gelmez. ABD'de yapılan araştırmalarda, çöplerin % 7'sini, yiyecek artıklarının oluşturduğu görülmüş. Çöplerin kokusu, genellikle bozulan et, meyve ve sebzelerden gelir. Yani, tüm çöplerin içinde kokudan sorumlu olan, bu % 7'lik bölüm! Kâğıt ve tekstil atıklar, çöplerin % 40'a yakını oluşturuyormuş. Çöplerin yaklaşık % 25'i metal, plastik ve cam malzemelerden, geri kalanıysa bahçe atıklarından oluşuyormuş.

Ülkemizde, 2002 ve 2003 yıllarında yapılan araştırmalarda, her yıl belediyelerce yaklaşık 25.000 ton atık toplandığı görülmüş. Kişi başına düşen atık miktarınsa, günde yaklaşık 1,30 kg olduğu hesaplanmış.

Ne Yapabiliriz?

Atıklarımızla baş etmenin en başta gelen yolu, atıklarımızın miktarını azaltmak. Yani atık üretiminin önüne geçmek. Bir örnek vermeye çalışalım. Günümüzde, marketlerde satılan birçok ürün, daha ilgi çekici görünmeleri için özel paketlerde satılıyor. Çoğu kez de bunun için gerekenden çok daha fazla paketleme malzemesi kullanılıyor. Bu tür ürünleri satın aldığımızda paketlerinin hiçbir işimize yaramayıp çöpe atıldığı da bir gerçek.

Çöp Alanlarında Neler Oluyor?

Günümüzde, yerleşim yerlerindeki evlerden, işyerlerinden, kamu kurumlarından her gün düzenli olarak toplanan çöpler, genellikle kent dışında bulunan çöplüklere ya da çöp alanlarına taşınıyor. Atık kâğıtlardan yemek artıklarına, paketlenme malzemelerinden boya kutularına, deterjan artıklarından eski mobilyalara kadar her tür atık bu alanlarda birikiyor. Günümüzde çöp alanları, çöplerin yeraltı sularından, yağmurdan ve havadan yalıtılarak saklandığı özel yerler olarak tasarlanıyor. Yani, çöplerin çevreye zarar vermeden saklanması hedefleniyor. Ancak, ne kadar uğraşılsa uğraşılsın, çöp alanları da atık üretiyor. Bunlardan biri, çöplerden sızan sızımlar. Bunlara "lektat" adı veriliyor. Modern çöp alanlarında, bu sızımları toplamak ve arıtmak için özel sistemler bulunuyor. Çöplerin bozunması sırasında da, karbondioksit ve çok yanıcı bir gaz olan metan çıkıyor. Çöp alanlarında çıkan metan, borularla dışarı veriliyor. Son yıllarda, bu gazın yakıt olarak kullanılmasını sağlayan tesisler de yapılıyor.

Her gün, çöp alanına getirilen çöpler üst üste yığılıyor, buldozerler gibi ağır araçlar yardımıyla sıkıştırılıyor; ve üzeri toprakla örtülüyor. Belli bir bölüm dolunca, üzeri polietilen adlı plastik malzemeyle kaplanıyor. Böylece, kuşlar, fareler ve böcekler gibi canlılardan da korunmuş oluyor. Daha sonra, polietilen kaplamanın üzeri de toprakla örtülüyor. Erozyonu önlemek için buraya kökleri çok derine gitmeyen küçük bitkiler ekiliyor.

Yaşadığınız yerde çöplerin nasıl toplandığını ve ne gibi işlemlerden geçtiğini biliyor musunuz? Sokaktaki çöp kutusuna atıldıktan sonra çöplerinizin başından neler geçtiğini merak ediyor musunuz? Peki, çöplerinizin evinizden çöp alanına olan yolculuğunu incelemeye ne dersiniz?

İşte, atıklarımızı azaltmak için, gereğinden fazla paket malzemesi kullanılmış ürünleri satın almayı tercih edebiliriz.

Artık malzemeleri çöpe atmak yerine değerlendirmeye çalışmaksa bir başka çözüm yolu. Çevremize dikkatlice bakacak olursak, her gün çöpe attığımız birçok nesnenin yeni ve bambaşka bir biçimde kullanılarak değerlendirilebileceğini görebiliriz. Yoğurt kaplarından saksılar, karton rulolardan kalemlikler...

Atıkları azaltmak, çevre kirliliğinin önüne geçmek ve doğal kaynakların tükenişini yavaşlatmak için atılabilecek adımlardan biri de "gerikazanım" yapılması. Gerikazanım, artık malzemelerin yeniden kullanılabilir olacak olanlarının ayrılıp işlenerek yeni malzemelerin üretiminde kullanılması anlamına geliyor. Bunun için örneğin, şişeler, kavanozlar gibi cam malzemeler toplanarak özel tesislere götürülür. Burada, toplanan artık cam malzemeler temizlenir ve özel işlemlerden geçirilerek yeni şişe ve kavanozların üretiminde kullanılır. Böylece, doğal kaynaklar bir ölçüde korunmuş olur.

Çöpler, çevreyle ilgili sorunlardan yalnızca biri. Ancak, toplumdaki her bireyin, bir şeyler yaparak çözümüne gerçekten katkıda bulunabileceği bir sorun. Günlük yaşamımızda yaptığımız seçimler, çöpe attığımız atıkların miktarını ve çeşidini etkiliyor. Satın alacağımız ürünlere bir parça dikkat ederek, kullanılabilir nitelikte eşyaların yenilerini almak yerine onları değerlendirmeye çalışmak ve gerikazanım konusunda çaba göstererek çöplerimizi azaltabili-

Biz
uyurken, onlar ayakta...
Kentlerdeki çöpler, genellikle geceleri
toplanıp kent dışındaki çöp alanlarına
taşınıyor. Fotoğrafta, bir çöp alanına
giden yolda ard arda sıralanmış çöp
kamyonları görülüyor.

riz. Çöpe attığımız nesnelerin miktarını
azaltmak için yeni yollar bulmayı dene-
yebiliriz. Ne dersiniz? Belki arkadaşla-
rınızla birlikte bir plan yapıp, okulu-
nuzda ya da mahallenizde bir gerika-
zanım çalışması başlatabilirsiniz!

Çöp Alanlarında “Arkeolojik” Kazılar: Çöp Projesi

Çöp alanlarına gömülen çöpler, oksijen ve
nemin az olması nedeniyle çok uzun sürede
bozunur. Eski çöp alanlarında yapılan araştı-
rmalarda da bunu doğrulayan bulgularla karşı-
laşılmış. Örneğin, çöp alanına 40 yıl önce gö-
mülen gazetelerin bile okunabildiği görülmüş!
Bu gerçekten yola çıkan bir araştırmacı,
1973'te çok ilginç bir çalışma başlat-
mış: Çöp Projesi. Çöp projesinde ça-
lışan araştırmacılar, çöp alanlarında
“arkeolojik” kazılar yapıyorlar. Amaç-
larıysa, insanların değişen tüketim alış-
kanlıkları ve atık yönetimi hakkında bilgi
toplamak. Kimi zaman evlerden topladıkları
çöpleri de inceliyorlar. Projeyi başlatan
Dr. William Rathje, ABD'deki Stanford Üniver-
sitesi'nden bir antropolog. Çöp Projesi de
önce Tucson'da başlamış. Daha sonra
ABD'deki çok sayıda kentin yanı sıra, Kana-
da, Meksika ve Avustralya'ya da sıçramış.

Dr. William Rathje,
33 yıldır çöp alanlarında
araştırmalar yapıyor.

Atıkların Anlattıkları

Kimi zaman atıklar, yaşam biçimlerimize de ayna tutar. Söz-
gelimi, bir ailenin çöp kutusuna attıklarını inceleyerek, bu ailenin bi-
reylerinin tüketim alışkanlıkları, hatta günlük yaşamları hakkında pek
çok bilgi edinebiliriz. Kırık bir oyuncak parçası, boş içecek kutuları,
akşam yemeğinden artanlar, küçük bir not kâğıdı...

İşte size arkadaşlarınızla birlikte oynayabileceğiniz eğlenceli bir
oyun: Bu oyunun adı, “Atık Kutusunda Dedektiflik”. Bunun için, önce-
den bir hazırlık yapmanız gerekiyor. Bir kutu alarak, içini çeşitli atıklar-
la doldurun. Bunlar, eski bir gazete küpürü, kullanılmayan kaplar, ku-
ru bir çiçek, bir takvim yaprağı, boncuklar, eski oyuncaklar, her şey
olabilir. Atık kutunuzu, hayâli notlarla da zenginleştirebilirsiniz: “Ke-
diye süt vermeyi unutma!” gibi. Hazırladığınız kutuyu, arkadaşları-
nıza gösterin. İçindeki nesneleri tek tek inceleyip bunların neler
olduğunu, ne işe yaradığını tahmin etmelerini isteyin. Onlara,
bu nesneleri kimlerin hangi amaçlarla kullanıyor olabileceği-
ni sorun.

Atık kutusunda dedektiflik oyununu iki grup halin-
de de oynayabilirsiniz: Grupların her biri, öteki gru-
bun incelemesi için bir atık kutusu hazırlar. Ku-
tular incelendikten sonra, her grup, incele-
diği nesnelerden yola çıkarak bir öykü
oluşturur.

Aslı Zülâl

Kaynaklar
<http://www.wasteonline.org.uk/>
<http://www.learner.org/exhibits/garbage/intro.html>
<http://www.astc.org/exhibitions/rotten/what.htm>
http://themes.eea.europa.eu/Environmental_issues/waste
<http://www.epa.gov>